

תורה שבעל פה במעגלי המשנה

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון	–	(13×6)	–	78 נקודות
פרק שני	–	(11×2)	–	22 נקודות
סך הכול	–			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (78 נקודות)

ענו על שש מן השאלות 1–9 (לכל שאלה – 13 נקודות).

1. תורה ומצוות

א. "כל מצוות עשה שהזמן גרמה - אנשים חייבין, ונשים פטורות" (קידושין, פרק א', משנה ז').

(1) הסבירו מהי "מצוות עשה שהזמן גרמה".

(2) כתבו את הפירוש של הרמב"ם למילה "כל" שבמשנה המצוטטת.

(6 נקודות)

ב. "הלא ידעת שאכילת מצה ליל פסח, ושמחה במועדים, והקֶהֱל, ותפילה, ומקרא מגילה, ונר חנוכה, ונר שבת,

וקידוש היום, כל אלו מצוות עשה שהזמן גרמה" (רמב"ם, פירוש המשנה, קידושין, פרק א', משנה ז').

בנוגע לכל אחת מן המצוות שמודגשות בקו, הסבירו מדוע היא מוגדרת מצוות עשה שהזמן גרמה. (5 נקודות)

ג. כתבו שתי מצוות עשה שלא הזמן גרמן שנשים פטורות מהן. (2 נקודות)

2. צדקה, אמת ויושר

א. "אם היה גר ובא ללמוד תורה, אל יאמר לו: 'פה שאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה

שנאמרה מפי הגבורה?' " (בבא מציעא, נח, ע"ב).

(1) הסבירו בלשונכם את המקרה ואת הדין שבציטוט.

(2) ציינו מהו האיסור שבא לידי ביטוי במקרה שבציטוט, וכתבו דוגמה נוספת לאיסור זה.

(7 נקודות)

ב. "אין מפרכסין לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הכלים" (בבא מציעא, פרק ד', משנה י"ב).

(1) הסבירו בלשונכם את המילים "אין מפרכסין".

(2) הטעם לאיסור זה הוא גִּנְבַת דעת.

הסבירו מהי גִּנְבַת דעת, וכתבו מהו ההבדל בין גִּנְבַת דעת ובין גִּנְבַת ממון.

(6 נקודות)

3. תפילה

א. בגמרא מובאות שתי דעות בנוגע למקור של שלוש התפילות שמתפללים בכל יום.

פרטו את שתי הדעות בנוגע לכל אחת מן התפילות. (6 נקודות)

ב. "ושל מוספין..." (ברכות, פרק ד', משנה א').

במשנה יש מחלוקת מהו הזמן של "מוספין".

ציינו את שתי הדעות שבמשנה, וכתבו את הטעם לכל אחת מהן. (5 נקודות)

ג. "רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין תפילת המוספין אלא בחבר עיר" (שם, משנה ז').

כתבו בלשונכם מהו "חבר עיר". (2 נקודות)

4. ברכות

א. "אכל תאנים ענבים ורימונים מברך אחריהן שלוש ברכות דברי רבן גמליאל וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלוש" (ברכות, פרק ו', משנה ח').

(1) העתיקו למחברתכם את הטבלה, ושבצו בה את מילות המשנה שבציטוט.

אומר	מקרה	דין

(2) פתבו למה הכוונה בביטוי "שלוש ברכות", והסבירו מדוע ברכת "מעין שלוש" נקראת כך. (7 נקודות)

ב. (1) כתב הרב יעקב בן רבנו אשר ("טור"): "ויש אומרים [בברכה מעין שלוש לאחר אכילת פירות משבעת המינים]: 'ונאכל מפרייה ונשבע מטובה', ואין לאומרו" (טור, אורח חיים, סימן רח).

על פי ה"טור", הסבירו מדוע אין לומר בברכה מעין שלוש את המילים "ונאכל מפרייה ונשבע מטובה".

(2) על פי הרב יואל סירקיש ("בית חדש", ב"ח), הסבירו מדוע בכל זאת יש לומר בברכה מעין שלוש את המילים "ונאכל מפרייה ונשבע מטובה". (6 נקודות)

5. שבת

"...וכל המקלקלין - פטורין" (שבת, פרק י"ג, משנה ג').

א. (1) הסבירו כלל זה, וכתבו דוגמה לכלל זה.

(2) ממה המקלקל בשוגג פטור, וממה המקלקל במזיד פטור? (7 נקודות)

ב. הסבירו מדוע המקלקל פטור. (3 נקודות)

ג. "והמקלקל על מנת לתקן - שיעורו כמתקן" (שם).

"שיעורו כמתקן" - הסבירו באמצעות דוגמה דין זה. (3 נקודות)

6. מועדים - סוכות

א. "קטן שאינו צריך לאימו - חייב בסוכה" (סוכה, פרק ב', משנה ח').

(1) על פי הרב עובדיה מברטנורא, מי נחשב ל"קטן שאינו צריך לאימו"?

(2) הסבירו מדוע "קטן שאינו צריך לאימו חייב בסוכה". (5 נקודות)

ב. "מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן..." (שם).

(1) השלימו בלשונכם את המשך הסיפור שבציטוט.

(2) על פי מעשה זה, כתבו את דעתו של שמאי בנוגע לחיוב של "קטן הצריך לאימו" במצוות סוכה. (5 נקודות)

ג. על פי הריטב"א, מדוע "קטן הצריך לאימו" פטור מן הסוכה לדעת חכמים? (3 נקודות)

7. מועדים – פסח

א. (1) בליל הסדר הכוס הראשונה מארבע הכוסות היא כוס הקידוש. על כוס הקידוש מברכים שתי ברכות.

במשנה יש מחלוקת בין בית שמאי ובין בית הלל בנוגע לסדר אמירת שתי הברכות האלה.

כתבו בלשונכם את דעת בית שמאי א את דעת בית הלל, והסבירו טעם אחד לדעה שכתבתם.

(2) כל אחת מארבע הכוסות נתקנה על אחת ממצוות הסדר. הכוס הראשונה היא כוס הקידוש.

כתבו על איזו מצווה ממצוות הסדר נתקנה כל אחת משלוש הכוסות הנוספות.

(7 נקודות)

ב. "רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח - לא יצא ידי חובתו..." (פסחים, פרק י', משנה ה').

על פי המשך המשנה, כתבו מה הם שלושת הדברים האלה, והסבירו את הטעם לאכילה של כל אחד מן הדברים

שכתבתם. (6 נקודות)

8. קטע שלא נלמד

למדו את המשנה שלפניכם, וענו על השאלות שאחריה. היעזרו בפירוש של הרב פינחס קהתי המובא מתחת למשנה.

מועד קטן, פרק א', משנה א'

מִשְׁקִין בֵּית הַשְּׁלַחִין בַּמוֹעֵד וּבִשְׁבִיעִית...

אָבֵל אֵין מִשְׁקִין, לֹא מָמִי הַגִּשְׁמִים וְלֹא מָמִי הַקִּילּוֹן;

וְאֵין עוֹשִׂין עוֹגִיזוֹת לַגָּפְנִים.

פירוש הרב פינחס קהתי

מִשְׁקִין בֵּית הַשְּׁלַחִין - מותר להשקות שדה הזקוקה להשקאה מתמדת ואינה מסתפקת במי גשמים, בַּמוֹעֵד - בחול

המועד, שמלאכת דבר האבד היא, שאם לא ישקו אותה תתקלקל, וּבִשְׁבִיעִית - בשנת השמיטה, שאף על פי שעבודת

קרקע אסורה בה, מכל מקום השקאה אינה אסורה אלא מדרבנן, ובמקום הפסד התירו... אָבֵל אֵין מִשְׁקִין - בחול

המועד, לֹא מָמִי הַגִּשְׁמִים - המכונסים באגמים, שפעמים כשהמים הולכים וחסרים צריכים לדלותם בדלי, ויש בזה

טְרַחַה יְטְרַה, ועבודה שיש בה טְרַחַה יְטְרַה אסורה בחול המועד אפילו בדבר האבד, וְלֹא מָמִי הַקִּילּוֹן - ממים של בור

עמוק שיש טורח רב לדלותם... וְאֵין עוֹשִׂין עוֹגִיזוֹת לַגָּפְנִים - חריצים סביב עיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים, לפי שיש

בעבודה זו טְרַחַה מרובה.

א. (1) מהו "בית השלחין", ומדוע מותר להשקות אותו בחול המועד?

(2) הסבירו מדוע מותר להשקות את בית השלחין בשנת השמיטה, הרי עבודות האדמה אסורות בשנה זו.

(7 נקודות)

ב. תארו שתיים מעבודות האדמה שאסור לעשות בחול המועד אף שיש בכך הפסד (= "דבר האבד"), והסבירו מדוע

אסור לעשותן בחול המועד. (6 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

9. יסודות תורה שבעל פה

א. (1) באיזה סדר מששת סדרי המשנה נכללת מסכת "שביעית", ומדוע היא נכללת דווקא בסדר זה?

(2) מסכת "שביעית" מפורשת רק באחד מן התלמודים. באיזה מן התלמודים היא מפורשת?

(4 נקודות)

ב. (1) "כשנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל, לא נתנה להן אלא כחיטים להוציא מהן סולת, וכפשתן להוציא

ממנו בגד" (מדרש אליהו זוטא, פרשה ב).

הסבירו את המשל שבציטוט, וכתבו מהו הייעוד של התורה שבעל פה על פי הנמשל.

(2) התורה שבעל פה לא ניתנה כתובה כמו התורה שבכתב. כתבו סיבה אחת לכך.

(9 נקודות)

פרק שני (22 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 10–12 (לכל שאלה – 11 נקודות).

10. בין אדם לחברו

"חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו: 'איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין'... אבל אינו יכול למחות

בידו ולומר לו: 'איני יכול לישן, לא מקול הפטיש, ולא מקול הרחיים' " (בבא בתרא, פרק ב', משנה ג').

א. (1) הסבירו באיזה מקרה יכולים בני חצר למחות בידו של בעל חנות שבחצר ובאיזה מקרה הם אינם יכולים למחות בידו.

(2) הסבירו מהו הטעם להבדל בין שני המקרים.

(6 נקודות)

ב. (1) מהי תקנת יהושע בן גמלא?

(2) "...אך משתיקנו יהושע בן גמלא והוטל על הציבור, אם כן הוא הדין על כל יחיד אפילו מי שאין לו בן,

היטל חיובו של בן זה לסייעו לאביו או להציבור להניחו לגור בשכונתו".

(הרב משה סופר, חתם סופר, בבא בתרא, כא, ע"א)

על פי החתם סופר, מהו החידוש בתקנת יהושע בן גמלא?

(5 נקודות)

11. כבודו של אדם

א. על פי המשנה, אחד הנימוקים לבריאת האדם יחידי הוא:

"שלא יהו מינין אומרים: 'הרבה רשויות בשמיים' " (סנהדרין, פרק ד', משנה ה').

כתבו בלשונכם את דברי המשנה המצוטטים, והסבירו כיצד דברי המשנה הם נימוק לבריאת האדם יחידי.

(5 נקודות)

ב. במדרש מובא המשל הזה: "משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה והעמיד לו איקונו [תמונות] ועשה לו צלמים

[פסלים] וטבעו לו מטבעות. לאחר זמן כפו לו איקונו, שברו לו צלמיו, וביטלו לו מטבעותיו, ומיעטו בדמותו

של מלך" (מכילתא דרבי ישמעאל, יתרו, מסכתא דבחדש, פרשה ח).

(1) כתבו את הנמשל של המשל המצוטט. בתשובתכם כתבו מיהו המלך, מה הם הצלמים ומהי השבירה.

(2) על פי הנמשל, הסבירו כיצד שבירת הצלמים גורמת למיעוט בדמות המלך.

(6 נקודות)

12. שמיטה והקהל

א. (1) הסבירו מהי מצוות שמיטת כספים.

(2) "הקפת החנות אינה משמטת... וכל מעשה בית דין אינן משמטין" (שביעית, פרק י', משניות א'–ב').

הסבירו אחד מן המקרים שבמשנה המצוטטת, וכתבו את הטעם לדין במקרה שהסברתם.

(6 נקודות)

ב. תארו את מעמד הקהל. בתשובתכם ציינו מתי יש לקיים מעמד זה, מי נוכח במעמד זה ומה עושים במעמד זה.

(5 נקודות)

בהצלחה!